

Poglavlje 1

Žene stižu u salon malo prije osam ujutro. Da se radilo o bilo kojem drugom danu, još bih uvijek bila u krevetu, pokušavajući utonuti u još nekoliko minuta sna. Vjerojatno bih još uvijek proklinjala susjedova pijetla jer me ponovno probudio u zoru. Možda bih čak još uvijek gundala zbog prodavača povrća koji dolaze niz ulicu u tri ujutro sa svojim bučnim zaprežnim kolima, ili na lokalnog mulu koji počinje dug, tugaljiv poziv na molitvu u četiri i trideset. Ali danas se slave Rošanine zaruke, pa sam odjevena i spremna za posao. Već sam popušila četiri cigarete i popila dvije šalice instant kave, koju sam morala skuhati sama jer kuharica još nije stigla. To je mnogo kompliciranije nego što biste pomislili, jer u Afganistanu jedva da sam naučila zakuhati vodu. Kad to moram učiniti sama, stavim upaljenu drvenu šibicu na svaki od plamenika rasklimane prastare plinske peći, okrenem jedan od bročjanika i odmaknem se kako bih vidjela koji će od plamenika eksplodirati u plamen. Zatim na njega postavim posudu s vodom i molim boga da vrenje uništiti sve bakterije koje danas plutaju u kabulskoj vodi.

Svekrva prva ulazi u salon, pa se pozdravljamo na tradicionalni afganistanski način: nakon stiska ruke razmjenjujemo tri poljupca u obraz. Slijedi je Rošana – sićušan, nespretan, plavi duh odjeven u tradicionalnu burku koja je pokriva od glave do pete,

samo s malenim komadićem mreže ispred očiju, kroz koji može promatrati svijet. Ali mreža je bila iskrivljena, pokrivajući joj nos, pa je udarila u dovrtak. Nasmijala se i zamahnula rukama unutar široke halje, a dvije od njezinih šurjakinja pomogle su joj da prijeđe prag. Čim je ušla u salon, Rošana je sa sebe strgnula burku i bacila je preko jednog od sušila za kosu.

“Ovo je bilo poput dana talibana”, povikala je, jer nije nosila burku otkad su talibani protjerani iz Kabula u jesen 2001. godine. Rošana obično nosi odjeću koju sama šije – blistave široke *salwar* hlače i tunike ili sarije u nijansama ljubičaste i boje breskve, limetazelene i kraljevskiplave. Obično se ističe poput leptira na prašnjavom sivilu Kabula, pa čak i među drugim ženama na ulici, koje uglavnom nose jednoličnu tamnu odjeću. Ali danas slijedi tradicionalno ponašanje nevjeste na dan proslave zaruka ili vjenčanja. Napustila je dom svojih roditelja pokrivena burkom, a pojavit će se šest sati poslije ispod nekoliko kilograma sjenila za oči, lažnih trepavica veličine lastavica, monumentalno natapirane kose i okićena s više ukrasa nego božićno drveće. U Americi, takav bi stil većinu ljudi asocirao na transvestite spremne za zabavu s temom iz 1950-tih. Ovdje, u Afganistanu, iz razloga koje još ne razumijem, ovaj stil izražava misterij djevice.

Kuharica stiže odmah nakon njih, prošapće kako će ona pripremiti čaj, a ostale kozmetičarke, Topekai, Basira i Bahar, ulete u salon i skidaju svoje šalove. Tada započinjemo veseli, cjelodnevni zadatak pretvaranja dvadesetogodišnje Rošane u tradicionalnu afganistansku mladu. Većina salona naplatila bi do 250 dolara – što je otprilike polovica godišnjeg prihoda tipičnog Afganistanca – samo za uslugu uljepšavanja mlade. Ali ja ne samo da sam Rošanina bivša učiteljica, nego sam i njezina najbolja prijateljica, iako sam starija od nje više od dvadeset godina. Ona je moja prva i najbolja prijateljica u Afganistanu. Volim je kao sestru, pa je usluga salona samo jedan od mojih darova za nju.

Posao počinjemo na Rošaninim dijelovima tijela koje večeras neće vidjeti nitko osim njezina supruga. Tradicionalni Afgani stanci dlake smatraju ne samo ružnima, nego i nečistima, pa ih

moramo odstraniti sve, osim njezine duge, svilenkaste smeđe kose i obrva. Na rukama, pod pazuhom, na licu ili intimnim dijelovima tijela ne smije ništa ostati. Tijelo joj mora biti mekano i glatko poput tijela djevojčice. Vodimo Rošanu niz hodnik u prostoriju za depiliranje – jedinu u Afganistanu – a ona, smjestivši se na krevet, radi grimase.

“Mogla si to sama učiniti kod kuće”, zadirkujem je, što izaziva smijeh kod ostalih djevojaka. Mnoge su djevojke ili presramežljive ili prebojažljive da bi odstranjivale dlačice s intimnih dijelova tijela u salonu, pa to čine same kod kuće – ili ih ručno čupaju ili to čine pomoću žvakaće gume. Taj je proces u svakom slučaju stravično bolan. Osim toga, vrlo je teško postići potpunu brazilsku depilaciju – odstraniti svaku dlačicu i sprijeda i straga – kad to pokušavate učiniti sami, čak i ako ste jedna od rijetkih žena u ovoj zemlji koja je vlasnica golema ogledala, kao što je to Rošana.

“Barem znaš da tvoj suprug negdje radi istu ovu stvar”, kazala je Topekai s lascivnim smiješkom. Moje djevojke zahihotale su se na pomisao kako se i mladoženja danas bavi svojim golim tijelom. I on mora odstraniti sve dlake.

“Ali on ih samo mora obrijati!” zajauče Rošana, a onda se zacrvni i spusti pogled. Znam da ne želi kritizirati novog supruga, kojeg još nije upoznala, pred svekrvom. Ne želi joj pružiti nikakav razlog za kritiku, pa mi se, kad je ponovno podignula pogled, uznemireno nasmiješi.

No čini se da je svekrva nije čula. Pred vratima je nešto šaputala s jednom od svojih kćeri. Kad je ponovno usmjerila pozornost na prostoriju za depilaciju, pogledala je Rošanu ponosnim, posjedničkim pogledom.

Svekrva je izabrala Rošanu za svojeg sina nešto više od godinu dana nakon što je ona diplomirala u prvoj generaciji polaznica Kabulske škole ljepote, u jesen 2003. godine, i otvorila vlastiti salon. Žena je bila daljnja rođakinja koja je došla u salon na trajnu. Divila se ovoj lijepoj, odvažnoj, snalažljivoj djevojci koja je izdržavala roditelje i ostatak svoje obitelji otkad su izbjegli u

Pakistan kako bi pobjegli pred talibanima. Nakon što je napustila Rošanin salon, počela se detaljnije raspitivati o njoj. Svidjelo joj se to što je saznala.

Rošanin je otac bio liječnik, a obitelj je vodila privilegiran život sve do bijega u Pakistan 1998. Ondje se nije smio baviti medicinom – bila je to tipična izbjeglička priča – pa je morao raditi kao čistač cipela. Do trenutka kad su se vratili u Kabul, zdravlje mu je toliko stradalo da više nije mogao raditi kao liječnik. No ipak je nepokolebljivo obavljao očinske dužnosti, prateći Rošanu kamo god bi pošla kako bi mogao paziti na nju. Svekrva nije uspjela otkriti ni tračak bilo kakva skandala povezanog s Rošanom, osim možda njezina prijateljstva sa mnom. Čak joj ni to nije smetalo, budući da strankinje nisu morale slijediti stroga pravila jednako kao Afganistanke. Mi smo poput posve novog spola; dopušteno nam je lutati između dva inače posve odvojena svijeta muškaraca i žena, a kad učinimo nešto nevjerojatno, kao što je na primjer rukovanje s muškarcem, to se obično smatralo oprostivim i očekivanim skandalom. Svekrva me možda čak smatrala i dobrim znakom; nekom vrstom veznog tkiva s bogatstvom i moći Amerike, budući da gotovo svi Afganistanci smatraju da su Amerikanci bogati. Što i jesmo, barem u materijalnom smislu. U svakom slučaju, svekrva je odlučila da će Rošana postati prva supruga njezina najstarijeg sina, inženjera koji živi u Amsterdamu. U tome nije bilo ničeg neobičnog. Gotovo su svi prvi brakovi u Afganistanu bili dogovoreni, a zadatak da pronađe pravu djevojku obično ima mladoženjina majka. On bi poslije mogao naći i drugu, pa čak i treću suprugu, ali to prvo djevičansko janje gotovo je jednako pripadalo njegovoj majci kao i njemu.

Mogla sam zapaziti da je Rošani neugodno pred svekrvom, pa sam sve ostale žene izvukla iz prostorije za depilaciju. “Jeste li danas za pramenove?” upitala sam svekrvu. “Moje djevojke vještije barataju folijom nego bilo tko drugi odavde do New Yorka.”

“Bolje nego u Dubajju?” upitala je svekrva.

“Bolje nego u Dubaiju”, odgovorila sam. “I mnogo jeftinije.”

U glavnoj prostoriji salona pobrinula sam se da su zavjese potpuno navučene tako da nijedan muškarac u prolazu ne može proviriti unutra i vidjeti žene bez pokrivala za glavu. Zbog takve bi stvari moj salon, pa čak i Kabulska škola ljepote, mogao biti zatvoren. Zapalila sam svijeće kako bismo mogli isključiti glavno svjetlo. Budući da će nam sva električna energija biti potrebna za stroj koji topi vosak, kozmetičke lampe, sušila za kosu te ostale salonske uređaje, ne želim da nam iskoči osigurač. U stereo sam ubacila CD s božićnim pjesmama. To je jedini CD koji sam uspjela pronaći, a one ionako neće zapaziti razliku. Zatim sam smjestila svekrvu i ostale članice svadbene povorke na njihova mjesta; jednu za manikuru, jednu za pedikuru, a jednu na pranje kose. Pobrinula sam se da sve imaju čaj i posljednji stari modni časopis iz SAD-a, a zatim se ispričala i otišla pušiti. Obično pušim u salonu, ali mi je zbog izraza na Rošaninu licu trenutak prije nego što sam zatvorila vrata prostorije za depilaciju srce počelo lupati kao ludo. Jer Rošana skriva strašnu tajnu, a ja sam jedina koja za nju zna – zasad.

U Afganistanu su i proslave zaruka i vjenčanja bili raskošna događanja. Obitelji štede godinama, pa čak i posuđuju golem novac, kako bi ih učinili što zabavnijima, nimalo se ne štedeći. Naposljetku, ovo je zemlja u kojoj gotovo da ne postoji zabavni život u javnosti. Ovdje nema noćnih klubova ni koncerata, postoji samo nekoliko restorana – a u one koji su otvorili nakon odlaska talibana zalaze uglavnom samo zapadnjaci. Postoji nekoliko kino dvorana, ali ih gotovo isključivo posjećuju muškarci. Ako se među njima pojavi žena, kao što sam to ja učinila jednom prigodom, kad sam od prijatelja zahtijevala da me povede sa sobom, ona postaje predstava, a svaki turban u dvorani okrenut je prema njoj, tako da muškarci mogu zuriti. Gotovo da ne postoje mjesta na kojima bi se mogli družiti dotjerani Afganistanci i Afganistanke. Oni se zapravo ne družu ni na proslavama zaruka ni na vjenčanjima. Na velikim su okupljanjima stotine muškaraca i žena podijeljene

na dva različita kata dvorane s dva različita benda; na manjim okupljanjima, nalaze se na istom katu, odijeljeni zavjesom. U oba su slučaja i jedni i drugi iznimno dotjerani. Kad sam tek stigla u Kabul, iznenadilo me mnoštvo trgovina koje prodaju vjenčane haljine. U gotovo svakoj ulici su barem dvije. U izlozima su poredane lutke u prirodnoj veličini, arogantno nakrivljenih glava, u šarenim haljinama prepunim dragog kamenja, okićene tilom. Izgledaju poput golemih Barbika – sve su vrlo visoke i izgledaju bjelački – a kad sam tek stigla, pamtila bih lutke u izlozima kako bih se mogla vratiti kući. Pretvarala sam se da me vode kući.

Rošanini su roditelji odmahnuili glavom i odbili ponudu kad ih je mladoženjina majka prvi put posjetila s kolačima i uvezenim slatkišima te ostalim darovima kako bi zatražila njezinu ruku, ali ih je ponuda razveselila. Odbijanje je bilo samo dio rituala, način da se pokaže kako je njihova kći toliko dragocjena i voljena da nisu željeli da napusti roditeljski dom. To je ujedno bio i prvi korak u procesu pregovora. Idućih nekoliko mjeseci, očevi su se cjenkali o veličini njezina miraza u novcu, broju haljina koje će za mladu sašiti krojač mladoženjine obitelji te količini materijala koju će darovati njezinoj obitelji kako bi si sašili novu odjeću, kao i vrijednosti zlatnog nakita koji će mladoženjina obitelj darovati Rošani. Njezin je otac vrlo uspješno vodio pregovore. Iznos miraza u novcu koji će dobiti njezina obitelj iznosio je deset tisuća dolara, a ona će dobiti pet tisuća dolara u zlatu te brojne druge elemente otmjenog vjenčanja višeg staleža. Rošanu nitko ništa nije pitao o svemu tome. Kao i kod svih ostalih prvih brakova u Afganistanu, radilo se o poslu, o transakciji provedenoj između očeva. Ali ona se žarko željela udati. Štoviše, bila je jedna od rijetkih djevojaka koje sam poznavala u Kabulu koje su se doista željele udati.

Od trenutka kad sam srela Rošanu tijekom svojeg prvog posjeta Kabulu u proljeće 2002. – prvog proljeća nakon protjerivanja talibana – zaintrigirala me tuga koju sam primijetila u njoj. Zbog čega sam tako snažno reagirala upravo na njezinu tugu kad

Kabul tako vrvi tužnim pričama? To je grad preplavljen tugom. Toliko je ljudi koji su izgubili nekoga bliskog u dvadeset i sedam godina rata u Afganistanu, koji su izgubili domove i posao, koji su izgubili čitave gradove i obitelji, koji su izgubili svaki san koji su ikad imali. A grad su još potresala povremena bombardiranja ili iznenadne eksplozije mina koje su otimala sreću za koju su ljudi napokon pomislili da bi mogla biti nadohvat ruke. Zbog čega se baš Rošana isticala u svoj toj tuzi? Mislim da se radilo o njezinoj veseloj prirodi, njezinoj toplini i živahnosti, njezinoj šarenoj odjeći i sjajnom osmijehu. Toliko se trudila biti sretna da me pogađalo kad bih primijetila njezinu tugu.

Trebalo joj je nekoliko tjedana da mi napokon ispriča svoju priču. Opazila sam da bi se obično razvedrila kad bi jedan mladić ušao u zgradu u kojoj je radila kao tajnica i u kojoj je bio ured neprofitne organizacije za koju sam ja volontirala. U početku sam mislila da je tužna jer joj on ne uzvraća naklonost, ali sam tada uočila istu razdraganost na njegovu licu kad bi je vidio na drugoj strani sobe. Počela sam je zadirkivati zbog toga.

“Imaš li dečka?” šapnula bih joj, na što bi se ona zarumenjela i okrenula mi leđa.

“Mi se ovdje ne udajemo iz ljubavi”, rekla mi je nakon što sam je neko vrijeme zadirkivala. “Moram se udati za muškarca kojeg mi izaberu roditelji.”

Znala sam da Rošana i taj mladić ne smiju priznati, pa čak niti pokazati svoje osjećaje – zapravo ne mogu učiniti ama baš ništa, jer u Kabulu nije bilo muško-ženskih izlazaka. No mislila sam da bi njegova majka možda mogla porazgovarati s njezinom te bi mogle dogovoriti brak koji će počivati na ljubavi i privlačnosti. Počela sam užurbano razmišljati o svim mogućnostima. A onda sam joj ih jednog dana spomenula, na što me ona odvušla u mračni hodnik.

“Debbie, to nije moguće”, rekla mi je, a ja sam čak i u polumraku mogla vidjeti da su joj oči sjajne od suza. “Jednom sam bila zaručena za nekoga drugoga. Roditelji ovog mladića nikada mu ne bi dopustili da se oženi mnome.”

Razočarano sam se naslonila na zid. “Zašto je to što si već bila zaručena problem? Zar se ne smiješ predomisliti?”

“Ne razumiješ”, ustrajala je. “Potpisali smo *nika-khat* na proslavi zaruka.”

Te su se zaruke dogodile dok su talibani još bili na vlasti. Njezina je obitelj životarila u izbjegličkom kampu s druge strane granice, u Pakistanu. Rošana je tada imala šesnaest godina i bila je toliko bistra da je uspjela pronaći prilike za napredovanje čak i u izbjegličkom kampu. Naučila je engleski i služiti se računalom te pronašla posao tajnice u međunarodnoj agenciji za pomoć izbjeglicama. Često se zbog posla morala vraćati u Afganistan – naravno, u pratnji oca.

To ju je dovelo u opasnu blizinu talibana koji su tada bili na vrhuncu moći. Često su bez upozorenja otimali mlade, neudane djevojke i prisiljavali ih na brak s jednim od svojih ljudi. Tijekom tog razdoblja, mnoge afganistanske obitelji nisu puštale kćeri da uopće izađu iz kuće iz straha da bi ih talibani mogli vidjeti. Čak i uz takve mjere opreza, talibani bi mogli načuti govorkanja u susjedstvu – ili dobiti informaciju od nekoga tko im je želio učiniti uslugu – o obitelji s prelijepom kćeri. Provalili bi u kuću u potrazi za njom.

Stoga je Rošanina obitelj bila u dvojbi. Trebao im je njezin prihod, ali su se bojali da bi mogla biti oteta i prisiljena živjeti praktički kao robinja muškarcu kojeg su mrzili. A mrzili su sve talibane.

Kao i mnoge afganistanske obitelji, talibane su pozdravili s opreznim optimizmom kad su ušli u grad 1996. godine. Prije njihova dolaska, Kabul su razarale borbe mudžahedinskih frakcija koje su porazile Ruse, a onda se svom žestinom okrenule jedna protiv druge, boreći se za nadzor nad zemljom. Iako Rošanini roditelji nisu bili duboko konzervativni muslimani, željeli su da se stanje u zemlji normalizira, a talibani su naizgled bili odlučni u tome naumu. Ali roditelji su joj bili zgroženi sve većim divljaštvom kojim su se talibani služili kako bi proveli svoju vrstu reda.

Kako bi osigurali Rošaninu sigurnost, roditelji su joj učinili isto ono što i mnoge druge afganistanske obitelji u to doba. Uzurbano su tražili primjerena supruga među članovima vlastitog plemena, nadajući se da će je oženiti za dobrog muškarca prije nego što talibani saznaju da je slobodna. Pomislili su da im je to i uspjelo kad su čuli da jedan neoženjeni bratić živi u Njemačkoj. Mladoženje su u to vrijeme bili visoko na cijeni. Obitelji djevojaka nisu si mogle priuštiti cjenkanje oko miraza, haljina i zlatnog prstenja dok su talibani kružili poput gladnih vukova. Stoga su dogovori brzo sklapani, uz vrlo male miraze. Budući da su obitelji željele da se brak sklopi što prije, mladoženja se odmah vratio u Afganistan na proslavu zaruka. A budući da se ceremonija vjenčanja trebala održati u Njemačkoj nekoliko mjeseci poslije, iste su večeri potpisali *nika-khat*.

Nika-khat je vjenčani ugovor sastavljen u skladu s islamskim zakonom. Taj je ugovor, više nego sam čin vjenčanja, ono što pravno vezuje bračni par. U normalna vremena, *nika-khat* se potpisuje dobrano nakon proslave zaruka kako bi obitelj mladoženje imala dovoljno vremena da prikupi potreban novac za miraz, odjeću, vjenčanje itd. Rošanina obitelj postupila je neuobičajeno dopustivši joj da službeno postane supruga tog čovjeka prije samog vjenčanja potpisivanjem *nika-khata* na proslavi zaruka. Njegova je obitelj ustrajala na tome kako se Rošana ne bi mogla predomisлити nakon što se on vrati u Njemačku. Osim toga, svi su se složili da će joj biti lakše emigrirati ako mu pravno već bude supruga. No, samo nekoliko dana poslije, njezin je novopečeni suprug otišao – bez riječi, bez razloga i bez nje. Bila je shrvana i ponižena, ali njezinim nevoljama još nije bio kraj. Dva tjedna poslije, rečeno joj je da se suprug po povratku u Njemačku razveo od nje.

“To je za muškarce tako lako”, rekla mi je Rošana. “Sve što moraju učiniti jest tri puta reći ‘Razvodim se od tebe’ pred svjedocima. Poslije smo saznali da je već imao djevojku ili čak prvu suprugu u Njemačkoj. Kad se vratio, odlučio se suprotstaviti željama svojih roditelja i biti s tom drugom ženom.”

Rošana je svoju priču završila jecajući, a ja sam je držala u zagrljaju kao što sam to znala činiti sa svojom djecom. Iako nisam dugo boravila u Afganistanu, znala sam da stvari za jednu djevojku teško mogu biti gore. Ljudi ne odmahuju rukom na razvod u Afganistanu, niti postoje benigne etikete poput “nepomirljivih razlika”. Ako se suprug razveo od vas, svi će pretpostaviti da s vama nešto ozbiljno nije u redu. Ljudi će šaputati da ste lijeni, svojevoljni, loša kuharica ili – najgore od svega – da niste bili djevice. Afganistanci su mi dragi, ali ogovaranje je njihov pravi nacionalni sport. Kao frizerka – dakle, netko čiji bi profesionalni moto mogao biti “Da čujem!” i tko istinski uživa u otkrivanju tajni i nagađanjima kojih ima u svim salonima na svijetu – smatram se stručnjakinjom na tom području. Upitala sam se nije li skandal oko Rošanih zaruka bio tema dana u čajankama i lokalnim trgovinama. Ona mi je to i potvrdila rekavši da je većina afganistanskih muškaraca koje je susretala radeći kao tajnica već napravila mentalni skok od razvedene žene do kurve. Stoga bi iskoristili svaku prigodu da je gurnu u tamni kutak i budu napasni, ponašajući se prema njoj na način na koji se nikad ne bi odnosili prema jednoj od “dobrih” djevojaka. Njezin ju je otac zbog toga preklinjao da napusti posao; kad sam spomenula da se želim vratiti u Kabul i osnovati školu za kozmetičarke, jedva je dočekala tu priliku. Ali toga dana 2002. godine, srce me zaboljelo kad sam shvatila da ova prekrasna djevojka vjerojatno nikad više neće biti izabrana da postane nečija prva supruga. Vjerojatno će je smatrati podobnom samo za drugu ili treću suprugu mnogo starijeg muškarca. I ona je bila uvjerena u to; zbog toga je plakala svaki put kad bismo načele tu temu.

Barem sam ja mislila da je to razlog zbog kojeg je plakala.

A onda je, nakon dvije godine, u salon ušetala majka ovog inženjera i Rošanina se sudbina drastično promijenila. Ja sam bila kod kuće u SAD-u kad se to dogodilo, ali sam se planirala što prije vratiti u Afganistan. Rošana i ja smo bile u kontaktu putem e-maila, a ton njezinih poruka odjednom se posve promijenio – imala sam osjećaj kao da svira glazba kad bi se jedna od

njezinih poruka pojavila u mojem Inboxu. Rošana se oduvijek nadala da će se udati za muškarca iz dobre obitelji i imati djecu. A sada se činilo da će joj se želja ostvariti. Bilo mi je drago zbog nje i nisam željela niti spomenuti problem s njezinim prvim zarukama. Činilo mi se nemogućim da inženjerova obitelj nije čula za skandal, tim više što su bili daljnja rodbina. Možda su se kretali u posve drugačijim krugovima. Ili se možda radilo o naprednoj obitelji koja nije željela loše misliti o njoj samo zato što se neki gad od bratića poigrao njome, nimalo ne mareći hoće li joj uništiti ugled. Možda su mogli zaboraviti skandal i vidjeti pravu Rošanu, suprugu kakvu bi svaki muškarac mogao samo poželjeti. Nadala sam se da se baš o tome radi.

Prije proslave zaruka održana je još jedna zabava – neka vrsta gala proslave kraja pregovora dviju obitelji. Rošana me pozvala kao počasnu gošću, a budući da sam se dotad već vratila u Kabul, bilo mi je drago što mogu sudjelovati u proslavi tog velikog dana moje prijateljice. Zabava je održana u golemoj kući u jednom od starih dijelova Kabula. Muškarci i žene iz obiju obitelji stigli su u kuću, a onda su muškarci ostali u prizemlju, dok su se žene popele na kat, u prostoriju pretrpanu različitim delicijama. Kad je stigla svekrva, Rošaninoj je majci uručila košaru s uvoznim slatkišima te tri puta u obraz poljubila Rošanu i njezinu majku, a zatim mene i Rošanine sestre. Mladoženjine sestre te njegovih sedam tetki i sestrični slijedile su sa svojim poljupcima. Palo je toliko poljubaca da sam imala osjećaj kako će mi se vrat odvojiti od ostatka tijela. Tada je svekrva oko Rošanina vrata objesila zlatnu ogrlicu. Bila je golema, poput nečega što bi profesionalni hrvač osvojio pobijevši na nekom turniru. Svaka od mladoženjinih sestara i tetki stavila je po jedan prsten na jedan od Rošanih profinjanih sićušnih prstiju, dok nisu bili okićeni zlatom sve do noktiju. Iz sobe u prizemlju u kojoj su bili smješteni muškarci mogla sam čuti smijeh, a onda i pljesak. Otišla sam do stuba i navirila se dolje, ali me jedna od mladoženjinih sestra povukla natrag. “Oni sada potpisati papire”, objasnila mi je. Njezin otac

vjerojatno je Rošaninu ocu upravo predao omotnicu s njezinim mirazom.

U tom su trenutku mladoženjine rođakinje počele pljeskati i pjevati, dok je jedna od njih svirala na malenom bubnju. Svekrva i jedna od mladoženjinih sestara odmotale su nešto što je nalikovalo na velik kišobran omotan mekanom mrežom s našivenim cvjetićima. Visoko su ga podignule, a preostale žene iz mladoženjine obitelji prišle su im i uhvatile rubove mreže; zatim su je prevukle preko Rošanine glave i okružile je, još uvijek pjevajući, plešući i držeći korak s ritmom bubnja. Izgledalo je kao da je Rošana u središtu šarenog, glasnog vrtuljka. Ona je mirno stajala dok se soba okretala oko nje, nervozno rukama popravljajući kosu, lica koje je na pozadini haljina jarkih boja obitelji njezina budućeg supruga izgledalo blijedo, stisnutih usta. U dnu sobe, njezina majka i sestre stajale su čvrsto zagrljene, tužno promatrajući plesačice.

Da sam tada znala ono što znam sada, vjerojatno me ne bi zabrinuo tužan izraz Rošanina lica tijekom te ceremonije. Mlade u Afganistanu zapravo i ne trebaju izgledati sretno na tim događanjima. Jednako kao što njezini roditelji odbijaju prvu ponudu braka kako bi pokazali koliko im je dragocjena njihova kći – i nastavljaju izgledati tužno na svim proslavama vezanim uz vjenčanje – tako se ni mladenka ne smije ponašati kao da se veseli braku. Mora pokazati kako je tužna što će dom svojih roditelja zamijeniti onim suprugove obitelji. Njezina je tuga izraz poštovanja prema roditeljima. No čak i sada, kada sam toga svjesna, nisam sigurna da je sva ta tuga samo privid. Naposljetku, mladenka napušta čvrsti zagrljaj vlastite obitelji u korist obitelji koja bi joj mogla donijeti jednako boli koliko i zadovoljstva. Svekrva se katkad nakon vjenčanja pretvara u tiranina, očekujući da supruga njezina sina postane neka vrsta neplaćene sluškinje koja će mesti pod, donositi drvo za ogrjev, pa joj čak i masirati noge kad je budu boljele. I muževi se ponekad pretvaraju u tirane. Ili se pretvore u suzdržane sjenke koje sve vrijeme provode radeći i družeći se s drugim muškarcima, vraćajući se kući samo na obrok

ili dva. Novopečena će supruga taj obrok servirati ne očekujući da njezin suprug razgovara ili čak jede s njom.

Ali, ja tada nisam znala sve što znam sada, pa sam se kad je završio ples pridružila tužnoj Rošani. Primila sam je za ruku, iznenada se osjećajući zaštitnički i zabrinuto za njezinu budućnost jer sam znala sve o njezinoj prošlosti. Pogledala me s užasom i nagnula se prema meni kako bi mi mogla nešto šapnuti u uho dok je obitelj njezina zaručnika nastavila pjevati i pljeskati. “Bože”, promuklo je rekla. “Ovo se zaista događa, zar ne? Što da radim?”

Tek sam tada shvatila njezinu tajnu. Nije bila djevica.

Te noći nisam mogla spavati; nisam mogla prestati razmišljati o tome kroz što Rošana vjerojatno prolazi. Idućeg je dana stigla u školu za kozmetičarke, pa smo otišle do tihog kutka stiješnjena između zgrade i zida koji ograđuje čitav kompleks. Naslonila se na zid i gorko zaplakala. “Moj prvi suprug, onaj iz Njemačke – prisilio me na seks dan nakon proslave zaruka!” rekla mi je u jednom dahu. Nikad to nije imala hrabrosti ispričati svojim roditeljima. Da su znali, jako bi se uzrujali i naljutili, jer na početku braka uvijek slijedi formalna ceremonija konzumacije u kojoj par zajedno provodi svoju prvu bračnu noć dok obitelji čekaju na dokaz da je mladenka bila djevica. To je ispravan, tradicionalan način da se konzumira brak, ali njezin ju je bratić prisilio na brutalni seks nabrzaka kad je za to vidio priliku – i nakon toga nestao.

Rošana se sve do ovog trenutka previše sramila da bi svoju tajnu podijelila čak i sa mnom.

A sada je bila pred drugim brakom, s još jednim čovjekom koji je živio u inozemstvu. Još će jedanput mladoženja i predstavnik njezine obitelji potpisati *nika-khat* na proslavi zaruka, djelomice zato što se njezin suprug – kojeg još nije upoznala – vraća u Amsterdam nekoliko dana nakon zabave. Nije se planirao vratiti u Afganistan na vjenčanje – iako zvuči čudno, to je zapravo vrlo česta pojava – a njegova je obitelj objavila da želi održati ceremoniju konzumacije neposredno nakon proslave zaruka.